Благословенний стиль

Над трьома віками, з XIII до початку XVI, і пізніш — ставали стрілкуваті зводи: в дивній досконалості соборів (Реймс, Ам'єн, Тур, Руан, Страсбург, Кельн, Фрайбурґ, Ульм, Відень, Мілян, багато інших); скрізь мистецька думка, даючи множині зусиль згагоджену спрямованість, підносила в вись одухотворену будову з обгранених брил.

Всюди одно прагнення: в лініях, що погоджено течуть вгору, і в щедрих мережках висічених окрас.

В надзвичайних розмірах і врочистій всеосяжності, будова, ніби космос, повинна, на погляд майстрів, виобразити в собі всі уявимі сили.

Опрацьовано її до межі довершености і характерности: в єдиному принципі; спільно діють фантазія і практичність, містика і розрахунок, побожність і каменярство; з їхньої дружности постає, — мов багатьма мелодіями молитва з каменю, — стрімчаста будова.

Християнство відкрило дійсність небесну з неуявимою височиною святости та скарбністю духовних дарів. Відсвіт звідти кладеться в оновлених мистецтвах, зокрема одухотворює приналежну до архітектурної готики — її сестру: скульптуру, і вона в частині постатей своїх завершує стиль і таїть його ясновидницькі зосередження.

В статуях, з розмірностями, що заходять в аскетичному часі, — плоть, будучи лиш "оболонкою" вічного духу, витерплює тісноту. Однак — мов незримі впливи озаряють, приходячи з горніх висот і творячи живий зв'язок між людьми і силами неба. Душі прислухаються, — тільки ж інший слух, духовний! — до благословенного виголосу з безконечности; ніби ллється, відчутна їм, а нам незнана, світляна звістка. Вираз зосередженого вслухання душевного, що походить від

прагнення до всемогутности вічної істини і добра, застигає в камені. З'явлено стан душі незміренно вищий від щоденної свідомости нашого "я", такої нетривкої і минучої, що навіть сон або хвороба стирає чи руйнує її; ні, тут — стан, що, як завбачали старі майстри, збережеться після смерти назавжди, без земної заклопотаности.

Через віру, недосяжна джерельна дійсність означилася, з символікою вічности, в здогадах та прозріннях мистецтва. Відкрита вона для спромог надсвідомости, найближчих їй, відображених вірно — багатьма з Готичних статуй.

Задумлива вслуханість: мов до виспіву в далечах, — там, від провісних правд, вирішується доля: через таємничу осяяність, при відреченні нашому від всього минучого, коли сповіщено про кінець терпіння і втоми від денних оков. Душі, при довічному вирішенні, відсторонюються від всього, що обтяжувало і затемнювало дух, серед земних смутків. Тут — глибина і сталість настрою з молитви, в примиренності, після незбагненної трагічности всього перехідного, неминучого для тутешньої долі; утішення через причаєність до непогасимого життя.

Душі, линучи до Творця, кого безмірно люблять, полишили земні спогади і застигли — на видиму ставу провіщення; одна-єдина, очищена від всього гріховного, хвиля тримає їх: мов незримими крильми.

*

Прийнявши християнство, що вимагало перебудувати життя і серце — згідно з наукою Ісуса Христа, народи в середньовіччя зберегли, на біду собі, язическький лад: з насильницькою і загарбною ієрархією, повсюдною кривдою, розгнузданою лихварщиною, війнами, всякими шумними і суєтними надмірами.

Здебільшого спасіння бачили, як спасіння своєї старої особистости: без доконечного "другого народження". Переміна життя для всієї многости ближніх, зосталася подвижницькою справою і місією окремих людей самопосвяти. Але в щирій, полум'яній вірі, народи близько підходили думкою і чуттям до їх правди, звертаючись до храму як до місця своєї нової духовної спільности; від того постала чудесність готики. Вона — високий свідок по-божности, що тепер здебільшого втрачається.

Серед огню стоять, часто розбивані сьогодні, безнецінні собори: там жила душа народів; жила, надіючись і терплячи; молитовно очищувалась від людоненависництва: проривалася в височінь, жадаючи милости.

Берлін, 1944